

ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ВИХОВАННЯ

Мельничук Г.В.

викладач вищої категорії,

Екологічний коледж

Львівського національного аграрного університету

ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНО САМОСВІДОМОЇ ОСОБИСТОСТІ ЗАСОБАМИ ТУРИЗМУ І КРАЄЗНАВСТВА

Любов до краю, патріотизм – це святі цінності української держави. Усі, хто проживає в Україні, до якого б етносу вони не належали, мають глибоко усвідомити, що альтернативи незалежності Української держави немає, що це об'єктивний і закономірний процес історичного розвитку. І хоча останнім часом рівень патріотизму українського населення зріс, але необхідність у вихованні патріотизму та національної самосвідомості молоді як основи консолідації суспільства і зміцнення держави залишається досить актуальною.

Результати педагогічних досліджень говорять, що 40% від загального обсягу виховних впливів на особистість здійснює освітнє середовище, в якому вона перебуває. Тому метою освітньої реформи в Україні є побудова національної системи освіти, яка б утверджувала національну ідентичність особи та її національну самосвідомість.

Важливу роль у виконанні цих завдань відіграють краєзнавство і туризм, які виконують навчально-пізнавальні та виховні функції, а також значною мірою сприяють формуванню національної самосвідомості. Краєзнавство і туризм тісно взаємопов'язані між собою, а туризм надає краєзнавству дійового й творчого характеру.

Національне краєзнавство – це цілісна, динамічна, нерозривна і відкрита система, яка функціонує в світі тривимірних системних моделей: простір (географічне краєзнавство), час (історичне краєзнавство) та соціум (соціальне краєзнавство). Останнє включає літературне, мистецьке, архітектурне, етнографічне, екологічне, релігійне краєзнавство [3, с. 90].

Український краєзнавчий рух веде свій славетний родовід від легендарних літописців часів могутньої Київської Русі та героїчної доби козаччини, від наукових товариств, археологічних з'їздів, комісій, видатних діячів літератури і мистецтва, багатьох меценатів, шанувальників культури, аматорських гуртків, які започаткували ретельне вивчення та дбайливе збереження для прийдешніх поколінь

історичних, мистецьких, фольклорно-етнографічних надбань та побутово-господарських традицій рідного народу.

Ідея вивчення малої батьківщини не нова. Історія освіти України свідчить, що періодично у педагогічній періодиці точилася жвава дискусія з приводу вивчення в українській школі такого предмета, як «Батьківщинознавство». Видатні мислителі минулих століть радили займатися краєзнавством, бо воно, за висловом педагога Костянтина Ушинського, який теоретично обґрунтував необхідність краєзнавства в навчально-виховному процесі, є могутнім засобом вивчення Вітчизни [3, с. 83].

Великого значення вивченню рідного краю надавала відомий педагог Софія Русова, яка від юних літ і до глибокої старості була незламно вірною українській ідеї й залишила нам мудрі настанови педагога і вченого.

Іван Франко у статті «Галицьке краєзнавство» наголошував, що першим ступенем освіти, її першою ознакою, є знання свого найближчого оточення, минулого свого народу та його сьогодення. З біографії І.Франка знаємо, що він був неперевершеним організатором багатьох науково-пізнавальних подорожей та експедицій рідним краєм, де студенти вивчали звичаї і фольклор власного народу. З тих мандрівок вийшло ціле покоління вчених, політиків, військових – перше покоління, що називало себе українцями. Таким чином, І.Франко заклав теоретичне підґрунтя ідеї необхідності краєзнавства для освіти й виховання народу.

У скарбниці педагогічного досвіду є багато різних форм туристсько-краєзнавчої роботи. Мандрівки, подорожі, походи, екскурсії широко практикувались товариством «Просвіта» та науковим товариством ім. Т.Г. Шевченка. Подібні форми та методи в своїй роботі використовували пожежно-гімнастичне товариство «Сокіл» (1894 р.), пожежно-руханкове товариство «Січ» (1900 р.) та руханкове товариство і огнева сторожа «Луг» (1925 р.). У 1911 році на західноукраїнських землях виникло молодіжне товариство «Пласт», що впроваджувало світові ідеї скаутизму в Галичині» [4].

Своєрідною формою туристсько-краєзнавчої роботи товариств була і організація тематичних вечорів, аматорських театральних вистав, концертів, в ході яких пізнавались місцевий колорит краю, його господарський розвиток, етнографічні особливості окремих територій.

У 1922 році в м. Станіславі було створено українське туристське товариство «Чорногора». Проіснувавши до 1939 року, Товариство провело багато екскурсій, пішохідних та лижних туристичних походів, змагань, культурних заходів, лекцій, присвячених проблемам туризму. «Чорногора» випускала свій журнал, мала туристське спорядження, топографічні карти. У горах були побудовані туристські притулки, групи краєзнавців у походах супроводжували провідники.

У 1924 р. у Львові почало діяти крайове краєзнавчо-туристичне товариство «Плай», яке тісно співпрацювало з «Пластом», проводячи спільні заняття з туристичної підготовки та особливостей виживання в екстремальних умовах. Товариство видавало часопис «Наша Батьківщина», де вміщувались краєзнавчі нариси, написані учасниками товариства на основі власних подорожей [4, с. 66-75].

На жаль, геополітичні перетворення на початку 40-х років знищили вже досить міцну краєзнавчу школу, що розвивалась в Галичині, активно впроваджуючи ідею «єдиної радянської нації» без права на національне коріння та власну історію.

Досвід головних краєзнавчо-туристських подій того часу є прикладом для сучасних педагогів, які мають бути національно свідомими і розуміти, що туристсько-краєзнавча діяльність – це спільна діяльність педагогічного й студентського колективів.

До основних форм туристсько-краєзнавчої діяльності належать форми, що не вимагають додаткової мотивації діяльності студентів. Це: подорожі, походи, екскурсії, експедиції із застосуванням активних способів руху, туристські та краєзнавчі зльоти, змагання. До допоміжних форм відносять: туристсько-краєзнавчі експедиційні звіти, туристсько-краєзнавчі конкурси, тематичні вечори, КВК на туристсько-краєзнавчу тематику, зустрічі з очевидцями, відомими людьми, фахівцями з туризму та краєзнавства, конференції, творчі звіти туристських груп, стінгазети, інтелектуальні ігри знавців рідного краю тощо.

Важливу роль у формуванні національної самосвідомості молоді в навчальних закладах виконують туристсько-краєзнавчі гуртки. Діяльність таких гуртків сприяє організації корисного дозвілля студентів, розширює знання про місцевість в цілому або окремі місцеві об'єкти, формує в молодих людей активну громадянську позицію та відповідальність за збереження історико-культурного надбання. А усвідомлення значення здобутків власної країни, гордості за неї дає студенту відчуття вдалого професійного вибору та задоволення від справи, що розвивається на благо Батьківщини [2].

Все вище наведене свідчить про широкі можливості туризму і краєзнавства, які містять у собі такі форми і функції виховання: ідеологічне, політичне, моральне, патріотичне, естетичне, культурне, фізичне, котрі взаємозалежні й рівноцінні в формуванні особистості молодої людини, а головне національно самосвідомої.

У Методичних рекомендаціях щодо національно-патріотичного виховання затверджених наказом Міністерства освіти і науки № 641 від 16.06.2015р. зазначається таке: «Ураховуючи нові суспільно-політичні реалії в Україні після Революції гідності, обставини, пов'язані з російською агресією... важливо, щоб кожен навчальний заклад став осередком становлення громадянина-патріота України, готового брати на

себе відповідальність, самовіддано розбудувати країну як суверенну, незалежну, демократичну, правову, соціальну державу, забезпечувати її національну безпеку, сприяти єдності української політичної нації та встановленню громадянського миру й злагоди в суспільстві» [1].

Враховуючи це, кожного студента незалежно від його фаху, нахилів, здібностей за роки навчання потрібно залучати до туризму та краєзнавства. Важливо студентам усіх спеціальностей показувати український рекреаційний потенціал, вчити бачити і відкривати Україну, виховувати розуміння, що тільки фахівець з почуттям справжнього патріотизму зможе досягти успіхів у своїй справі.

Досягнення мети виховання національно самосвідомого студента потребує комплексного підходу, залучення всього викладацького складу, адміністрації, органів студентського самоврядування, використовуючи різні форми й методи роботи на навчальних заняттях та в позааудиторний час.

Важливо, щоб духовні, моральні і культурні цінності українського народу об'єднували педагогів і студентів.

Список використаних джерел:

1. Про затвердження Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді, Заходів щодо реалізації Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді та методичних рекомендацій щодо національно-патріотичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах: лист МОН № 641 від 16.06.2015р. // www.rada.gov.ua/zakon.

2. Про затвердження нормативно-правових актів, які регламентують порядок організації туристсько-краєзнавчої роботи: наказ МОН України № 1124 від 02.10.2014. // www.rada.gov.ua/zakon.

3. Петранівський В.Л., Рутинський М.Й. Туристичне краєзнавство: Навч. посіб. / За ред. проф. Ф.Д. Заставного. – К.: Знання, 2006. – 575 с.

4. Федорченко В.К., Дьорова Т.А. Історія туризму в Україні: Навч. посіб. / Передм. В.А. Смолія. – К.: Вища шк., 2002. – 195 с.